ISTORIE CONTEMPORANĂ

Instituțiile de învățământ evreiești din Basarabia în primii ani după Unire (1918-1920)

Vlada GHERMAN

Procesul de consolidare al conștiinței naționale românești, în cadrul Statului Național Unitar Român, a fost inițiat prin unificarea și centralizarea sistemelor de învățământ din provinciile unite. Însă, obiectivele politice ale liberalilor români s-au ciocnit de revendicările minorităților, privind păstrarea autonomiei școlare și culturale a minorităților.

În Basarabia țaristă, din anul 1840, oficial au fost lichidate școlile confesionale evreiești și s-au înființat școlile laice și de stat. Astfel, comunitatea evreiască basarabeană, care alcătuia 11,8% din totalul populației provinciei, a deschis 27 de școli până în anul 1903, inclusiv 25 private și 2 publice.

Către anul 1918, majoritatea școlilor evreiești, existente în perioada țaristă, au fost închise sau reorganizate. Sistemul de învățământ al minorităților basarabene se restructurează printr-un șir de decrete regale și proiecte educaționale. La data de 17/30 august 1918, este publicat *„Proiectul relativ la organizarea gimnaziilor în Basarabia”,* care prevedea dispoziții în baza cărora funcționau și școlile evreiești din Basarabia. Astfel, evreii au primit dreptul de a-și instrui copii în limba națională sau de stat, în instituția de învățământ în care doreau. Programul de studii pentru școlile minorităților prevedea, inclusiv obligativitatea studierii limbii române în clasele pregătitoare și primare. Introducerea studierii limbii române în școlile minorităților a constituit mecanismul de bază al procesului „românizării sistemului de învățământ” din Basarabia.

Reprezentând în anul 1918 – 10,2% din totalul populației provinciei, evreii basarabeni au creat o rețea de instituții de învățământ alcătuită din două

tipuri de școli: publice (întreținute de stat) și particulare (întreținute de societăți culturale). Astfel, în anul 1918 în Basarabia activau 104 de școli evreiești, din are 76 private și 28 publice. Activitatea școlilor evreiești particulare a fost susținută de diaspora evreiască din străinătate, reprezentată de organizația „Tarbut", fapt care a mărit de trei ori numărul acestor instituții comparativ cu perioada țaristă. Pe măsura creării capacităților de învățământ românești, cele evreiești urmau calea românizării sau erau închise. Cu alte cuvinte, către anul 1920, în toate școlile publice evreiești, începând cu clasa a treia, toate materiile, exceptând limba ebraică și religia, erau predate în română, fapt care a marcat românizarea tuturor școlilor publice evreiești. Totodată, în Basarabia își continuă activitatea 30 de școli particulare evreiești, cu predare în ebraică sau idiș, restul instituțiilor particulare fiind românizate.

Constituirea noului sistem de învățământ evreiesc a întâmpinat un șir de greutăți. Una dintre ele a fost lipsa cadrelor didactice pentru școli evreiești, majoritatea profesorilor evrei dețineau doar pregătire religioasă. Acest fapt nu se încadra în noul sistem de învățământ, unde dreptul la activitate îl deținea doar profesorii calificați. Astfel, în anul 1918, Comisiunea Școlară moldovenească cu ajutorul lectorilor delegați din Vechiul Regat, organizează la Chișinău cursuri pedagogice pentru profesori basarabeni din diferite județe. Cursiștii au fost grupați în 11 grupe, dintre care cinci grupe de înaintați și trei grupe de începători, în care se aflau mulți reprezentanți ai minorităților din Basarabia. Prin urmare, mulți cursiști au însușit cunoștințe de bază în domeniul limbii și literaturii române, istoriei și tradiției neamului românesc, fiind instruiți conform cerințelor programului național al românizării cadrelor didactice minoritare.

A doua dificultate și cea mai importantă din punct de vedere didactic, care a apărut în urma constituirii școlilor evreiești, a fost „dilema lingvistică". Astfel, o parte a profesorilor evrei s-au pronunțat pentru așa-zisul „jargon modern" (numit idiș), restul au susținut predarea în școli în vechea ebraică. Urmarea celor relatate supra, problema existentă a tipăririi și elaborării lucrărilor didactice evreiești a suferit o amânare explicabilă și păgubitoare dezvoltării firești a învățământului evreiesc.

În consecință, proiectele inițiate de către Statul Român în domeniul învățământului urmăreau scopul românizării. Astfel, în anul 1920 își continuă activitatea doar 30 de școli private din cele 104 școli evreiești care au activat

în anul 1918. Anul 1920 pare să indice îndreptarea către școlile românești, reversul fenomenului din 1918, când școlile românești rămăseseră pustii în vreme ce elevii se înghesuiau la școlile minorităților.

Scăderea numărului școlilor particulare și românizarea totală a școlilor publice evreiești confirmă faptul că Statul Român nu a avut drept scop păstrarea identității etnice a evreilor din Basarabia.